

فصل هفتم

ارزشیابی از درس مطالعات اجتماعی

مقدمه

یکی از عوامل مهم در ارتقای کیفیت یادگیری دانش‌آموزان ارزش‌یابی از پیشرفت تحصیلی است. معلمان به تجربه دریافته‌اند که ارزش‌یابی کلاسی می‌تواند به بهبود یادگیری بینجامد و در کشف نقاط ضعف و قوت فعالیت‌های یاددهی - یادگیری به آنان کمک کند. این معلمان ارزش‌یابی را به موازات فرایند یاددهی - یادگیری به کار می‌گیرند و از نتایج آن، به صورت مستمر برای بهبود فرایند یادگیری استفاده می‌کنند.

برای این گروه از معلمان، آموزش و ارزش‌یابی دو جریان جدا از یکدیگر نیستند بلکه به عنوان دو جریان پیوسته‌اند که هر گاه یادگیری رخ دهد، ارزش‌یابی نیز در کنار آن حضور دارد. هدف هر دو جریان، یادگیری است و می‌توان از ارزش‌یابی برای یادگیری بهتر و بیش‌تر استفاده کرد. در این مبحث، شما با چگونگی بهره‌گیری از نتایج ارزش‌یابی برای ارائه‌ی بازخورد مثبت و سازنده به دانش‌آموزان و ارتقای سطح عملکرد و آموزشی کلاس درس در مطالعات اجتماعی آشنا می‌شوید.

۱- سنجش چیست؟

قبل از آن که به این مبحث بپردازیم، لازم است توضیحاتی درباره‌ی اصطلاحات مربوط به ارزش‌یابی^۱ و سنجش^۲ ارائه شود. این اصطلاحات به معانی مختلف در کشورهای مختلف و گاهی به صورت مترادف به کار گرفته می‌شود. با این حال، ارزش‌یابی هرکاری است که قضاوت به همراه داشته باشد؛ برای مثال، وقتی دانش‌آموز در یک آزمون شرکت می‌کند و عملکرد او اندازه‌گیری می‌شود، اگر براساس این اندازه‌گیری قضاوتی انجام شود، در حقیقت ارزش‌یابی انجام شده است. سنجش اندازه‌گیری عملکرد است. سنجش فرایند جمع‌آوری اطلاعات از دانش‌آموز و مقایسه‌ی عملکرد با معیار معین است. در آموزش و پرورش می‌توان برای هر راهبرد یا فعالیتی که جهت کسب آگاهی از دانش، نگرش یا مهارت‌های یک فرد یا گروهی از دانش‌آموزان به کار می‌رود، از سنجش استفاده کرد.

آزمون^۳ وسیله یا شیوه‌ای است برای کسب اطلاعات در مورد یک نمونه از رفتار دانش‌آموز در ارتباط با هدف‌های آموزشی به صورت استاندارد شده. اندازه‌گیری^۴، قواعدی است که برای

۱- Assessment

۲- Evaluation

۳- Test

۴- Measurement

نسبت دادن اعداد به اشیا یا افراد به کار می‌رود؛ به گونه‌ای که صفاتی از آن اشیا یا افراد را به صورت کمیت نشان می‌دهد.

در مورد سنجش سه دیدگاه مختلف وجود دارد :

۱- سنجش به عنوان اندازه‌گیری : در این دیدگاه، دانش‌آموز چون ظرفی خالی است که از طریق معلم یا دانش‌پر می‌شود. تدریس فرایندی است یک‌سویه که معلم دانش و اطلاعات لازم را به دانش‌آموز منتقل می‌کند. دانش‌آموز بیرونی و مستقل از فرد قلمداد می‌شود. وظیفه‌ی دانش‌آموز فقط کسب دانش ارائه شده توسط معلم است. آزمون‌های هنجار محور که با هدف سنجش عینی میزان آموخته‌های دانش‌آموز در طول دوره تهیه می‌شوند، ابزار اصلی سنجش به عنوان اندازه‌گیری به شمار می‌آیند. سنجش به اندازه‌گیری میزان دانش کسب شده محدود می‌شود. در این آزمون‌ها، هر سؤال یک پاسخ صحیح دارد. دانش‌آموز در آزمون فقط یک پاسخ‌دهنده است و به ندرت، فرصت خود ارزش‌یابی یا واکنش عمل خود را به دست می‌آورد.

۲- سنجش به عنوان یک شیوه : در این دیدگاه، دانش‌مستقل از یادگیرنده وجود دارد و می‌توان آن را به دانش‌آموزان منتقل و به صورت عینی اندازه‌گیری کرد.

معلم هم چنان به صورت عینی توانایی دانش‌آموزان را اندازه‌گیری می‌کند و در مورد دانش‌آموزان اطلاعات کمی فراهم می‌کند. تفاوت در دیدگاه را می‌توان در تأکید دیدگاه سنجش به عنوان یک شیوه، بر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات کیفی مثل بهره‌گیری از پوشه‌ی کار جست و جو کرد. در این دیدگاه، معلم اطلاعات را جمع‌آوری می‌کند و نمره می‌دهد و نتیجه را به مدرسه تحویل می‌دهد. با وجود تغییر روش در این دیدگاه، زیربنای اصلی یعنی این باور که دانش‌مستقل از هر فرد وجود دارد و عملکرد دانش‌آموز به صورت عینی قابل اندازه‌گیری است، بر جای خود باقی است.

۳- سنجش به عنوان کاوش : در این دیدگاه، معلم و دانش‌آموزان به صورت فعال در پدیدآوردن دانش درگیرند. معلم دیگر فقط مجری اجرای آزمون یا آزمون‌کننده نیست. وی از شیوه‌های سنجش کلاس محور برای تسهیل یادگیری، تصمیم‌گیری در مورد برنامه‌ی درسی و ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان و اولیا بهره می‌گیرد. در این دیدگاه، یک نسخه‌ی ساده برای هر دانش‌آموز و یک برنامه که بتوان به سرعت و کم در سربه اجرا درآورد و مشکل یادگیری را حل کرد، وجود ندارد. سنجش یک فعالیت عاملی است که فرد خود ابزار اصلی سنجش است (سنجش ذهنی و قضاوتی در مقابل سنجش عینی).

بین دیدگاه دوم و سوم در چگونگی به کارگیری شیوه‌ها و استفاده از یافته‌ها، تفاوت وجود

دارد. در این دیدگاه، معلم از پوشه‌ی کار برای جمع‌آوری نمونه‌هایی از فعالیت‌های دانش‌آموز جهت تصمیم‌گیری‌های مناسب آموزشی بهره می‌گیرد. تهیه‌ی پوشه‌ی کار یک فعالیت مستمر بوده و وسیله‌ای است برای :

الف) رشد، بازتاب و خودارزیابی دانش‌آموز

ب) بازتاب و خودارزیابی معلم

پ) تدوین هدف‌های آموزشی.

در دیدگاه سنجش به‌عنوان کاوش، کلاس درس و آموزش برای انجام سنجش متوقف نمی‌شود. سنجش ضمن آن که غیر رقابتی است و بر شناخت نکات قوت و پیشرفت دانش‌آموز تأکید دارد، بخشی از فرایند تدریس و یادگیری است نه مجزا و مستقل از آن. در این دیدگاه نه تنها روش‌های جمع‌آوری اطلاعات با دو دیدگاه قبلی تفاوت دارد که سطوح دخالت معلم و دانش‌آموز، هدف‌های سنجش، چشم‌انداز معرفت‌شناختی و مخاطبان استفاده‌کننده از نتایج سنجش نیز متفاوت است. حرکت به سمت سنجش به‌عنوان کاوش، به توسعه‌ی حرفه‌ای معلم و تغییر در یادداشت‌های آموزشی آنان نیاز دارد.^۱

۲- سنجش پیشرفت دانش‌آموز

محور اصلی ارزش‌یابی در آموزش و پرورش تلفیق ارزش‌یابی دانش‌آموز با روش تدریس مناسب است. ارزش‌یابی عنصر حساسی است که بر کلیه‌ی تصمیمات معلم اثر دارد و یادگیری دانش‌آموز را هدایت می‌کند. تغییر رویکرد برنامه‌های درسی در سال‌های اخیر و توجه به دانش عملی یا به تعبیر دیگر، فرایندها و نگرش‌هایی که برای یادگیری چگونه یادگرفتن ضروری است، منجر به استفاده از راهکارهای جدیدی در امر سنجش شده است.

این تغییرات توسعه‌ی ملاک‌های سنجش عملکردی را که ارتباط میان اهداف تعیین شده و بازده‌های یادگیری را به نحو مطلوب‌تری تبیین می‌کند، به دنبال داشته است. در حقیقت، سنجش فرایند جست و جو و تفسیر شواهد برای استفاده‌ی دانش‌آموزان و معلمان جهت تصمیم‌گیری در مورد مقصدی است که یادگیرندگان براساس نیاز خود، در فرایند یادگیری به سوی آن حرکت می‌کنند. این تصمیمات شامل موارد زیر است :

۱- کیامنش، علیرضا؛ کارگاه ارزش‌یابی توصیفی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ۱۳۸۸.

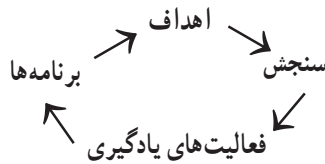
- تصمیم‌گیری در مورد هدف ارزش‌یابی؛
- تصمیم‌گیری درباره‌ی این که چرا ارزش‌یابی می‌کنید و چه تصمیمی نسبت به نتایج آن دارید؛
- تصمیم‌گیری درباره‌ی آن‌چه مورد ارزش‌یابی قرار می‌گیرد؛
- محتوای خاص، رفتار، حالت / وضعیت، سطوح تخصصی / مهارتی‌ای که می‌خواهید ارزش‌یابی کنید؛
- تصمیم‌گیری در مورد راه‌های جمع‌آوری اطلاعات؛
- انتخاب نمونه رفتارها، راه‌های جمع‌آوری اطلاعات، مشارکت افراد و نحوه‌ی نظارت؛
- تصمیم‌گیری در مورد فرایند ارزش‌یابی؛
- فرایند خطی / گام‌های کاوشگری؛
- تصمیم‌گیری درباره‌ی نتایج ارزش‌یابی؛
- نحوه‌ی استفاده از نتایج، مقایسه‌ی نتایج و گزارش‌دهی اطلاعات و این که چگونه در سیستم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳- چرا سنجش می‌کنیم؟

بسیاری از مردم احساس می‌کنند که هیچ چیزی بیش‌تر از آزمون زایل‌کننده‌ی شادی یادگیری نیست. این احساس زمانی که با آموزش کودکان سروکار پیدا می‌کنیم، بیش‌تر خود را نشان می‌دهد. کودکان معمولاً مفهوم آزمون^۱ را درک نمی‌کنند؛ آن‌ها دنیا را یک کل به هم پیوسته می‌بینند و زمانی که به دلیل درگیرشدن در آزمون‌های مختلف به تدریج درک می‌کنند که بین فعالیت‌های یادگیری و آزمون‌ها تفاوت وجود دارد، لذت یادگیری را با آموختن برای موفق‌شدن در آزمون‌ها از دست می‌دهند. طرح این بحث به این معنا نیست که دانش‌آموزان یا اولیای آن‌ها نباید بدانند که فرزندانشان چگونه عمل می‌کنند، بلکه بدین معناست که با دادن فرصت به کودکان برای صحبت کردن، نقاشی کردن، و اندیشیدن درباره‌ی آن‌چه یاد می‌گیرند، عملاً یک نظام کارآمد برای یادگیری آن‌ها ایجاد کنید.

۱- در این فصل در مورد انواع آزمون صحبت نخواهد شد و شما می‌توانید مطالب مربوط به انواع آزمون‌ها را در کتاب‌های ارزش‌یابی مطالعه کنید. آزمون‌ها یکی از رایج‌ترین راهکارهای سنجش در مدارس‌اند.

سنجش‌ها گاه به شکل رسمی و گاه به شکل غیررسمی انجام می‌شوند. سنجش کلاسی بیش‌تر غیررسمی است و شامل شواهدی چون روایت داستانی، مشارکت دانش‌آموزان در سخنرانی‌ها، بحث‌های گروهی، نمونه‌های نوشتنی، نتایج پروژه‌ها، تمرین‌های کتاب درسی، ژورنال‌ها، مقاله، گزارش‌ها و کارنمای خواندن است. از آن‌جا که شما می‌توانید با مراجعه به سایر کتاب‌ها اطلاعات بیش‌تری را در مورد سنجش رسمی کسب کنید، در این‌جا برخی از راه‌کارهای سنجش را که می‌توان در درس مطالعات اجتماعی استفاده کرد، معرفی می‌کنیم. گفتنی است که وجوه مختلف سنجش باید در کنار یکدیگر استفاده شود و هنگام گزارش به اولیا یا مسئولان باید از اشکال مختلف سنجش (سنجش معلم، سنجش دانش‌آموزی، سنجش براساس استانداردها) استفاده کرد.

۴- چگونه سنجش کنیم؟

زمانی که به‌عنوان یک معلم به چگونگی سنجش می‌اندیشید، در حقیقت باید در مورد این که دانش‌آموزانتان چگونه یاد می‌گیرند یا این که شما چگونه تدریس می‌کنید، بیندیشید. همان‌گونه که شما در فرایند آموزش بین تجربیات خواندن، نوشتن، گوش‌دادن، صحبت کردن، ساختن، کاوش و ... موازنه ایجاد می‌کنید، در سنجش نیز باید از راهکارهای متنوع برای انعکاس توانمندی‌های دانش‌آموزان استفاده کنید. راهکارهای سنجش باید با اهداف برنامه‌ی درسی، فعالیت، و راهکارهای آموزش، هم‌خوانی داشته باشند؛ برای مثال، ممکن است شما قصد داشته باشید، مفهوم زمان در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی را آموزش دهید؛ در این صورت می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید که خطوط زمانی زندگی خود یا شجره‌نامه‌ای برای اعضای فامیل، پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها رسم کنند و در آن روابط فامیلی را نشان بدهند؛ در حقیقت، دانش‌آموزان با انجام این کار نشان خواهند داد که مفهوم زمان را درک کرده‌اند. به یاد داشته باشید که برخی از تجربه‌های یادگیری، فردی و برخی، گروهی‌اند و شما در سنجش باید بتوانید یادگیری‌هایی را که از این طریق انجام می‌شود نیز مورد سنجش قرار دهید. توجه داشته باشید که هوش میان فردی، زمانی که دانش‌آموزان فرصت اندیشیدن

درباره‌ی ایده‌ها را در جمع پیدا می‌کنند، پرورش می‌یابد و اگر بنا به دلیلی از آن محروم شوند، امکان بروز آن در آینده دشوار خواهد بود.

۵- اهداف سنجش

برنامه‌های درسی موفق باید قدرت تعیین اهداف بنیادی گسترده و اهداف یادگیری خاص را داشته باشند تا بتوان با استفاده از آنها، فرایند آموزش را که شامل ارزش‌یابی پیشرفت یادگیری دانش‌آموز نیز می‌شود، هدایت کرد. مفهوم اهداف برنامه‌ی درسی را تا حدی می‌توان از نوع واژگانی که در آن به کار می‌رود، درک کرد. زبان به کار رفته به نوبه‌ی خود زمینه‌ی شناخت راهبردهای آموزشی و راهکارهای سنجش مناسب را فراهم می‌سازد. مراجعه به طبقه‌بندی اهداف آموزشی راهی مناسب برای سنجیدن معنا و منظور اهداف برنامه‌ی درسی است.

برنامه‌های درسی جدید مطالعات اجتماعی بر یادگیری دانش‌آموزان از طریق جست‌وجو و کاوش تأکید دارد. راهبردهای آموزشی که به این شکل از یادگیری از سوی دانش‌آموز منجر می‌شود، شامل راهبردهای تعاملی، تجربی، مستقیم و غیرمستقیم است؛ به همین دلیل، معلمان باید راهکارهای گوناگونی را برای ارزش‌یابی از اهداف در حیطه‌های مختلف به کار گیرند.

افعالی که برای انتقال مفهوم اهداف یادگیری به کار گرفته می‌شوند، می‌توانند اطلاعات مفیدی را در انتخاب راهکارهای خاص سنجش در اختیار معلمان قرار دهند؛ برای مثال:

■ کاربرد فعل «شناسایی کردن» در یک هدف آموزشی که سعی در توصیف توانایی دانش‌آموزان دارد، نشان‌دهنده‌ی آن است که معلم می‌تواند راهکارهای سنجش عینی مانند سؤال‌های چندگزینه‌ای، جور کردنی یا درست / غلط را به کار گیرد تا اطلاعاتی در زمینه‌ی پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان گردآوری کند.

■ استفاده از افعالی مانند «به کار برید»، «دست‌کاری کنید» و «عمل کنید» که در سطح کاربرد حیطه‌ی شناختی قرار دارد، به این معناست که معلم تکالیف سنجش عملکردی را به عنوان مناسب‌ترین راهکار سنجش در نظر گرفته است.

■ حیطه‌ی عاطفی بر تمایل دانش‌آموزان به توجه کردن، شرکت جستن، ارزش‌نهادن به چیزها و ایجاد نظام ارزشی فردی هماهنگ متمرکز است. در این حیطه، مشاهده یکی از مؤثرترین راه‌های

گردآوری اطلاعات درباره‌ی پیشرفت دانش‌آموزان است. کلید ارزش‌یابی موفق در حیطه‌ی عاطفی، داشتن درک روشن و واضح از اهداف یادگیری و شناختن شاخص‌های ویژه‌ی پیشرفت یادگیری است. این نوع اهداف را می‌توان از طریق فهرست وارسی مشاهده‌ای، مقیاس درجه‌بندی متشکل از شاخص‌های پیشرفت یا واقعه‌نگاری سنجید.

جدول ۱- جدول دوبعدی راهکارهای سنجش و محتوای برنامه^۱

انواع نتایج و یادگیری و راهکارهای سنجش	حقایق و اطلاعات	مفاهیم	اصول / تعمیم ها	مهارتی های شناختی	مهارت های فراشناختی	مهارت های اجتماعی و میان فردی	مهارت های روانی و حرکتی	ارزش ها و نگرش ها
تکالیف نوشتاری	❖	❖	❖	❖	❖			❖
ارائه ی مطلب	❖	❖	❖	❖	❖	❖		❖
سنجش عملکردی	❖	❖	❖	❖	❖	❖	❖	❖
تکلیف منزل	❖	❖	❖	❖	❖			❖
سؤال های سنجش شفاهی	❖	❖	❖	❖	❖	❖		❖
سؤال های آزمون عملکردی	❖	❖	❖	❖	❖		❖	
سؤال های باز پاسخ	❖	❖	❖	❖	❖			❖
سؤال های کوتاه پاسخ	❖	❖	❖	❖	❖			❖
سؤال های جورکردنی	❖	❖	❖					❖
سؤال های چند گزینه ای	❖	❖	❖					❖
سؤال های صحیح / غلط	❖	❖	❖					

۱- مأخذ : شهرتاش، فرزانه، راهنمای ارزش یابی برای معلمان، نشر شهر تاش ۱۳۸۴.

۶- راهکارهای سنجش

قبل از ورود به بحث، بهتر است دیدگاه خود را در مورد چگونگی ارزش‌یابی از دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی از طریق پاسخ‌دادن به این پرسش‌ها که «آیا یادگیری کودکان در درس مطالعات اجتماعی باید ارزیابی شود؟ چرا؟ چرا نه؟» و نیز با توجه به پوستار زیر مشخص کنیم.

۱- دانش‌آموزان را هرگز نباید ارزش‌یابی کرد. آن‌ها باید فقط از این درس لذت ببرند و آن‌چه را دوست دارند، یاد بگیرند. آزمون‌ها آزاردهنده‌اند؛

۲- سنجش ساده خوب است اما آزمون‌های رسمی نه؛

۳- بعضی از اشکال سنجش ضروری‌اند، به شرط آن‌که همیشه به شکل آزمون نباشند. لازم است از مقیاس‌های مختلف استفاده کرد؛

۴- آزمون‌های رسمی، ضروری‌اند اما برای تکمیل سنجش از طریق آزمون‌ها می‌توان از سایر مقیاس‌ها استفاده کرد؛

۵- دانش‌آموزان باید از طریق آزمون‌های رسمی ارزش‌یابی شوند. فقط رویه‌های سنجش رسمی می‌تواند نمره‌های معتبر و قابل قبول ارائه کند.

آشنایی با راهکارهای مختلف سنجش به شما کمک می‌کند تا با سرعت، میزان دست‌یابی به اهداف را بررسی کنید. این راهکارها نحوه‌ی خوب تدریس کردن و خوب یادگرفتن و هم چنین خوب اندیشیدن در مورد یادگیری را تقویت می‌کنند. جوی که در آن، آگاهی شما و دانش‌آموزانتان نسبت به آن‌چه یاد گرفته‌اید و چگونگی آن و نیز میزان هدف‌مندی آن تعیین می‌شود. این فرایند به فراشناخت معروف است یا تفکر درباره‌ی تفکر. استفاده از این راهکارها کمک می‌کند که اولاً، میزان دست‌یابی دانش‌آموزان به اهداف افزایش یابد و دوم این که فضای کلاس به محیط بهتری برای شما و دانش‌آموزانتان تبدیل شود. از طریق به‌کارگیری این راهکارها، امکان پرورش مهارت‌های اجتماعی که هدف برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی است، فراهم می‌شود.

۶-۱- خودسنجی و سنجش هم‌سالان

در خودسنجی هدف این است که دانش‌آموز پیشرفت تحصیلی خود را در دانش، مهارت، فرایندهای یادگیری یا نگرش‌ها بسنجد. سنجش هم‌سالان به معنای سنجش دانش‌آموزان به دست سایر دانش‌آموزان است. تفاوت اصلی میان خودسنجی و سنجش هم‌سالان در این است که در خودسنجی،

دانش‌آموز با تأمل درباره‌ی یادگیری خود «یادگیری درباره‌ی یادگیری» را می‌آموزد و در سنجش هم‌سالان، دانش‌آموز با تأمل در مورد فعالیت‌های یادگیری سایر دانش‌آموزان «یادگیری از طریق تعمق بر یادگیری دیگران» را می‌آموزد. این هدف زمانی تأمین می‌شود که دانش‌آموزان به تدوین ملاک‌ها برای سنجش یادگیری خود/ دیگران ترغیب شوند.

خودسنجی کار دانش‌آموز است بنابراین باید اجازه داد در ارزش‌یابی به ما کمک کنند. آن‌ها قبل از هر کس مشکل یادگیری خود را تشخیص می‌دهند و می‌توانند پیشرفت تحصیلی خود را تحلیل و بررسی کنند. کسب تجربه در فعالیت‌های سنجش از سوی دانش‌آموزان موجب افزایش هم‌پوشی میان سنجش معلم و دانش‌آموز می‌شود. خودسنجی خوب باید منعکس‌کننده‌ی نقاط قوت و ضعف در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز باشد. برای انجام این کار باید ملاک‌های سنجش با هم‌فکری دانش‌آموز تعیین شود. از آن‌جا که خودسنجی، کم‌تر در محیط‌های آموزشی مورد استقبال قرار می‌گیرد و دانش‌آموزان مهارت‌های مورد نیاز برای خودسنجی را دارا نیستند، لذا باید در انجام آن صبور بود و به دانش‌آموزان کمک کرد تا به استقلال در یادگیری دست پیدا کنند. در خودسنجی باید موقعیت سنجش را به گونه‌ای سازمان داد که دانش‌آموز احساس کند که سنجش کاملاً در کنترل او قرار دارد.

سنجش هم‌سالان می‌تواند به صورت فردی یا در داخل گروه انجام شود. این شکل از سنجش کمک می‌کند تا دانش‌آموزان یاد بگیرند به دور از جانبداری‌ها در برخورد با دیگران دست به قضاوت منطقی بزنند. سنجش گروهی راهکاری برای گردآوری اطلاعات درباره‌ی عملکردهای دانش‌آموزان در موقعیت‌های گروهی است. پذیرفتن این نوع ارزش‌یابی به مدتی بستگی دارد که دانش‌آموزان این نوع کارکردن را تمرین کرده‌اند. اگر دانش‌آموزان پیش از آن که کار گروهی کرده باشند، به صورت رقابتی ارزش‌یابی شده باشند. به طور طبیعی درک سنجش گروهی برای آن‌ها دشوار خواهد بود.^۱ سنجش گروهی در مقایسه با سنجش رقابتی و فردی موجب یادگیری بهتر، انگیزه‌ی بیش‌تر، روابط میان فردی مثبت میان دانش‌آموزان و عزت نفس بیش‌تر می‌شود. در سنجش گروهی نیز باید ملاک‌های سنجش با توافق دانش‌آموزان به دقت تعیین شده باشد. توصیه می‌شود برای تعیین ملاک‌های ارزش‌یابی وقت کافی بگذارید. این کار امکان استفاده از نتایج سنجش را بیش‌تر می‌کند. در زیر، برخی از راهکارهای سنجش در مطالعات اجتماعی معرفی می‌شود.

۱- نمره‌ی سنجش‌های گروهی باید به سه نوع تقسیم شود: نمره‌ی فردی، نمره‌ی گروهی، نمره‌ی ترکیبی. برای آشنایی بیش‌تر با

سنجش‌های گروهی و فرم‌های مربوط، به کتاب‌های ارزش‌یابی مراجعه کنید.

نمونه‌ی قرارداد یادگیری

نام دانش آموز :	نام معلم :	تاریخ :
عناوین کلی مطالعه :		
سؤال‌ها یا مسائلی که سعی دارم آن‌ها را حل کنم به آن‌ها پاسخ دهم :		
اطلاعاتی که هم‌اکنون در مورد این موضوع دارم :		
اطلاعاتی را که باید به دست آورم :		
زمانی که باید این مطالعه را انجام دهم :		
منابعی که اطلاعات را از آن به دست خواهم آورد :		
در پایان کار انتظار دارم چه نتایجی حاصل شود؟		
چگونه از دست‌یابی به این نتایج اطمینان پیدا خواهم کرد؟		
امضای دانش آموز	امضای معلم	

نمونه‌ی فرم سنجش فرایندهای گروهی

نام دانش آموز
تاریخ یا مدت سنجش
مدت مشاهده
نظرها درباره‌ی اعضای گروه
۱- میان صحبت کردن و گوش دادن هماهنگی وجود دارد.
۲- به دیگران احترام می‌گذارد.
۳- در کارها مشارکت فعال دارد.
۴- عقاید خود را بیان می‌کند.
دانش آموز یا دانش‌آموزانی که نقش ثبت‌کننده‌ی اطلاعات را در گروه بر عهده دارند.
کارایی :
دانش آموز یا دانش‌آموزانی که نقش گزارش‌دهنده را در گروه بر عهده دارند.
کارایی :

دانش‌آموز یا دانش‌آموزانی که نقش مشارکت‌کننده / یاری‌رساننده را در گروه بر عهده دارند.

کارایی:

دانش‌آموز یا دانش‌آموزانی که نقش نگه‌دارنده‌ی زمان را بر عهده دارند.

کارایی:

۲-۶- گزارش‌های «من یاد گرفتم»

«این یک راهبرد ساده و پایدار است که شما می‌توانید به کرات از آن استفاده کنید. در پایان یک درس یا فعالیت، از دانش‌آموزان بخواهید آن چه را یاد گرفته‌اند، یادداشت کنند (یا بگویند؛ در صورتی که کم سن و سال باشند). زمانی که شما دانش‌آموزان را به یادداشت کردن آن چه فرا گرفته‌اند، تشویق می‌کنید، هریک از آن‌ها فرصت می‌یابند تا تجربه‌های یادگیری خود را به یاد آورند و در مورد آن بیندیشند. علاوه بر این، شما از مجموعه یادداشت‌های دانش‌آموزان می‌توانید بفهمید که چه چیزهایی از نظر آن‌ها هنوز مبهم است یا آن را یاد نگرفته‌اند.

ممکن است در مرحله‌ی اول، دانش‌آموزان چیزی یادداشت نکنند؛ در این صورت، مایوس نشوید؛ چرا که آن‌ها تا به حال چنین تجربه‌ای نداشته‌اند. به تدریج، آن‌ها یاد خواهند گرفت که این کار را انجام دهند. شما می‌توانید از این راهبرد، هفته‌ای دوبار استفاده کنید.»^۱

۳-۶- مرور هفته

مرور هفته، یک راهبرد سنجش در گروه‌های کوچک است. بهترین زمان استفاده از آن در پایان هفته است. دانش‌آموزان را به گروه‌های دو یا سه نفره تقسیم کنید و از آن‌ها بخواهید تا با بررسی هفته‌ی گذشته، تعدادی از مهم‌ترین کارهایی را که در کلاس انجام داده‌اند یا مهم‌ترین چیزهایی را که یاد گرفته‌اند، مشخص کنند. هر گروه باید یک گزارش کتبی / شفاهی ارائه کند. زمانی که دانش‌آموزان دریابند که در پایان هر هفته مطالب هفته‌ی گذشته را مرور و بازبینی خواهند کرد، به تدریج یاد می‌گیرند که در مورد آن چه در طول هفته انجام می‌دهند، فکر کنند. می‌توانید کار را با این جمله شروع کنید: «خوب، هفته‌ی گذشته خبرهای خوبی داشتیم. بیایید ببینیم این هفته چه خبر بوده است.»

^۱ Marzane. R (2000) Transforming classroom Grading Washington DC Association for supervision and curriculum Development.

۴-۶- بحث هرمی

«آیا تا به حال به بحث کلاسی به عنوان یک راهکار سنجش فکر کرده‌اید؟ از آن‌جا که اغلب در بحث‌های کلاسی، معلم و تعدادی از دانش‌آموزان شرکت می‌کنند، فرصتی برای درگیر شدن تمام دانش‌آموزان فراهم نمی‌شود. اما اگر شما از تمام دانش‌آموزان بخواهید تا در بحث‌های کلاسی شرکت کنند، آن وقت می‌توانید از آن به عنوان یک راهکار سنجش استفاده کنید.

ابتدا یک یا دو سؤال مهم در مورد آن‌چه دانش‌آموزان باید یاد بگیرند، مطرح کنید. دانش‌آموزان را به گروه‌های دو نفره تقسیم و آن‌ها را به بحث کردن پیرامون موضوع وادار کنید. سپس آن‌ها را در گروه‌های چهار نفره قرار دهید و از آن‌ها بخواهید تا دوباره در مورد همان سؤال‌ها با یکدیگر بحث کنند. در نوبت بعدی، آن‌ها را در گروه‌های هشت نفره قرار دهید و مجدداً از آن‌ها بخواهید تا سؤالات را در گروه به بحث بگذارند. با این کار، همه‌ی دانش‌آموزان فرصت صحبت کردن می‌یابند و همگی در بحث کلاسی شرکت خواهند کرد. در صورتی که سؤال‌های مطرح شده مهم باشند، در بحث جمعی، آن‌ها فرصت بررسی مجدد آن را پیدا خواهند کرد. این راهکار به شما اجازه می‌دهد تا توانایی دانش‌آموزان را در مهارت‌هایی چون مذاکره، تحمل آرای مخالف، گوش دادن به صحبت دیگران، ترکیب ایده‌ها، به کارگیری آموخته‌ها ارزیابی کنید.»^۱

۵-۶- پنجره‌های شفاف و مات

«برای سنجش میزان یادگیری می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید تا چیزهایی را که فهمیده‌اند، در پنجره‌ی شفاف و چیزهایی را که به درستی نفهمیده‌اند یا برای آن‌ها مشکل بوده است، در پنجره‌ی مات قرار دهند؛ در آن صورت، آن‌ها فرصت خواهند یافت که در مورد یادگیری خود عمیق‌تر بیندیشند. استفاده از پنجره‌های شفاف و مات می‌تواند برای تعیین سطح توانایی‌های فردی نیز استفاده شود.»

۱- منبع پیشین.

پنجره‌ی مات

پنجره‌ی شفاف

در خواندن کتاب
مشکل دارم.
خیلی سخت است.

من بازی نقش‌ها
را دوست داشتم.
خیلی جالب بود.

ثبت سوابق: از دانش‌آموزان بخواهید تا امتیاز یا نمره‌ای را که برای خواندن هر تکلیف یا متنی، دیدن فیلمی، شرکت کردن در پروژه‌ای، خواندن کتابی، کشیدن نقشه‌ای و... دریافت کرده‌اند، بلافاصله بعد از انجام تکالیف ثبت کنند. این کار مسئولیت‌هایی را بر عهده‌ی دانش‌آموز می‌گذارد. ثبت سوابق کار دشواری نخواهد بود. برای اثربخش بودن این کار از دانش‌آموزان بخواهید توضیحات کوتاهی را در کنار هر مدخل بنویسند. این یادداشت‌ها باید ایده‌ی اصلی یا مهم‌ترین ویژگی فعالیت را دربر داشته باشد.^۱

نمونه‌ی ثبت سوابق

تاریخ	تکالیف	نمره
دوشنبه ۸/۳	پخش فیلمی با موضوع ایمنی عبور و مرور	
توضیحات	(.....)	(.....)
سه‌شنبه ۸/۴	دادن ورقه‌ی گزارش درباره‌ی ایمنی عبور و مرور	
توضیحات	(.....)	(.....)
چهارشنبه ۸/۵	ترسیم محل عبور عابر پیاده در نزدیکی مدرسه	
توضیحات	(.....)	(.....)

۱- منبع پیشنهادی.

احتمالاً همه‌ی معلمان علاقه‌مندند که به دانش‌آموزان خود مسئولیت‌پذیری بیش‌تری یاد بدهند. ثبت سوابق، راه قطعی مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان است. این کار هم چنین امکان پرورش مهارت‌های فراشناختی را از طریق افزایش آگاهی دانش‌آموزان نسبت به کاری که انجام می‌دهند، فراهم می‌کند.

۶-۶- جلسات ادواری

جلسات ادواری روش بسیار خوبی برای پی‌بردن به احساسات و افکار دانش‌آموزان است. برای این کار، صندلی‌های کلاس را به‌صورت دایره بچینید و خود نیز در جمع دانش‌آموزان قرار بگیرید. جلسه را با صحبت در مورد آن‌چه قصد دارید در جریان این گفت‌وگو به آن دست یابید، آغاز کنید. سپس به هر یک از دانش‌آموزان فرصتی برای اظهارنظر بدهید. برای ورود دانش‌آموزان به بحث جمعی باید از آن‌ها حمایت کنید. این راهکار مبتنی بر نظر ویگوتسکی در زمینه‌ی هوش اجتماعی است. او اظهار می‌دارد که یکی از مطمئن‌ترین راه‌ها برای پی‌بردن به حقیقت اشیا، درک و استنباط گروهی است. کودکان قبل از سال‌های میانی به صحبت کردن در جمع بی‌علاقه می‌شوند، وظیفه‌ی شماست که بر این پدیده غلبه کنید. جلسات ادواری بسته به این که دانش‌آموزان تا چه اندازه موضوع را عمیق مورد بحث قرار می‌دهند، می‌تواند از ۱۰ دقیقه تا یک ساعت به طول انجامد. در این جلسات، از طریق بیان احساسات و عقاید شما می‌توانید تلقی و نگرش دانش‌آموزان و نیز برخی از مهارت‌ها چون مذاکره کردن، ترکیب ایده‌ها، استنباط و هم‌چنین دانش آن‌ها را مورد سنجش قرار دهید.

۶-۷- به تصویر کشیدن آموخته‌ها

به تصویر کشیدن آموخته‌ها یکی از راه‌های بازنمایی است و هر دانش‌آموز می‌تواند از آغاز یک واحد یادگیری، به تدریج میزان درک خود را از مباحث ارائه شده، به تصویر بکشد. شما می‌توانید حداقل هفته‌ای یک بار از دانش‌آموزان بخواهید تا آن‌چه را در مطالعات اجتماعی فراگرفته‌اند و برای آن‌ها جالب بوده است، به تصویر بکشند. این کار زمینه‌ی پرورش هوش فضایی را در آن‌ها فراهم می‌کند. می‌توان هر چند وقت یک‌بار، نمایشگاهی از نقاشی‌ها و نقشه‌های آن‌ها ترتیب داد. رسم خط زمان برای حوادث تاریخی یا اجتماعی، رسم نقشه‌ی راه‌ها و مسیرها، به تصویر کشیدن وقایع و رخدادها از این جمله است. توجه داشته باشید که بعضی از دانش‌آموزان در بیان شفاهی، مهارت لازم را ندارند و این کار فرصت خوبی است برای این که آن‌ها توانایی‌های خود را نشان دهند.

۸-۶- نمایشگاه‌ها

انجام دادن تکالیف مدرسه مانند آماده کردن یک کار هنری است که هرگز نمایش داده نمی‌شود. آیا این عجیب نیست؟ این اتفاقی است که هر روزه در مورد تکالیف یادگیری در مدارس ما رخ می‌دهد. با نمایش کارهای دانش‌آموزان در مکان‌های مختلف، شما می‌توانید به دانش‌آموزان کمک کنید تا با مسائل و روابط و موقعیت‌های واقعی در محیط جامعه آشنا شوند. کارهای دانش‌آموزان را می‌توانید در بیمارستان‌ها، مراکز نگهداری سالمندان، پیاده‌روها، فروشگاه‌ها و... به نمایش بگذارید. اولیای دانش‌آموزان از این که کارهای فرزندان خود را در معرض دید عموم ببینند، احساس افتخار می‌کنند. این کار می‌تواند وجهه‌ی مدرسه را در جامعه‌ی محلی بالا ببرد.

۹-۶- فهرست سنجش اتفاقی

فهرست سنجش اتفاقی به شما کمک می‌کند تا خلاصه‌ای از آنچه دانش‌آموزان فکر می‌کنند در مدت معینی آموخته‌اند، به‌دست آورید. برای استفاده از این راهبرد، هر فعالیت آموزشی را که در جریان اجراست، برای مدتی متوقف کنید و از هر یک از دانش‌آموزان بخواهید تا آنچه را فراگرفته است، فهرست کند. دانش‌آموزان خردسال فقط می‌توانند افکار و آموخته‌های خود را بیان کنند اما دانش‌آموزان بزرگ‌تر می‌توانند خودشان فهرستی از آنچه را آموخته‌اند، تهیه کنند. راه دیگر این است که فهرستی از آنچه را فراگرفته‌اند، تهیه کنند. این راهبرد به تقویت مهارت‌های فراشناختی دانش‌آموزان نیز کمک می‌کند.

۷- ایستگاه‌های سنجش

ایستگاه سنجش به محلی گفته می‌شود که معلم شکل‌گیری مفاهیم، مهارت‌ها، و نگرش‌ها را به‌صورت انفرادی یا گروهی براساس اهداف خاصی مورد سنجش قرار می‌دهد.

ایستگاه سنجش به معلم اجازه می‌دهد تا توانایی دانش‌آموزان را در به‌کارگیری درست مطالب، وسایل و ایده‌ها بررسی کند. از این راهکار می‌توان در داخل یا خارج از کلاس استفاده کرد. در ایستگاه‌های سنجش می‌توان از دانش‌آموزان خواست تا توانایی کار با تلسکوپ، استفاده از نقشه‌ها، تغییرات آب و هوایی، نگارش داستان، وقایع‌نگاری در مورد یک حادثه را نشان دهند. ایستگاه‌های

سنجش علاوه بر بُعد تعاملی می‌توانند به تقویت مهارت‌های نوشتاری نیز کمک کنند. انتخاب محل، ارائه‌ی دستورالعمل واضح و روشن به دانش‌آموزان برای انجام تکالیف و مشخص بودن نحوه‌ی ورود و خروج دانش‌آموزان به ایستگاه سنجش باید به درستی تعیین شود. این موارد عبارت‌اند از:

- محل ایستگاه

- دستورالعمل روشن در مورد تکلیف دانش‌آموز

- حرکت از ایستگاه به ایستگاه دیگر

- مدت در نظر گرفته شده برای هر ایستگاه

- روش ثبت اطلاعات

- چگونگی ارائه‌ی نتیجه

- کارهایی که دانش‌آموز پس از خروج از ایستگاه/ هنگام برگشت به کلاس باید انجام دهد.

کار دانش‌آموزان را می‌توان از طریق واقعه‌نگاری فهرست مشاهده یا مقیاس درجه‌بندی بررسی کرد.

۸- پوشه‌ی کار^۱

پوشه‌ی کار مجموعه‌ای از کارهای دانش‌آموز است که به معلم و دانش‌آموز کمک می‌کند تا در مورد روند یادگیری قضاوت کنند. نمونه کارهایی که در پوشه‌ی کار قرار داده می‌شوند، می‌تواند به وسیله‌ی دانش‌آموز، معلم یا هر دو انتخاب شود (بهتر است که بیش‌تر مسئولیت متوجه خود دانش‌آموز باشد). پوشه‌ی کار ثبت پیشرفت دانش‌آموز در طول زمان و در چندین نوبت است. این داده‌ها تولیدات مختلف دانش‌آموز را در یک قلمرو خاص، که منعکس‌کننده‌ی انگیزه و عکس‌العمل اوست، نشان می‌دهد. در پوشه‌ی کار باید حداقل دو سطح داده (اولیه و پایانی) وجود داشته باشد. استنتاج براساس اختلاف احتمالی هر یک از این دو دسته داده و بر مبنای استانداردها، به سنجش معتبر منجر می‌شود. داده‌های اولیه از ارزش خاصی برخوردارند. معمولاً انتخاب برخی مواد برای قرار گرفتن در پوشه‌ی کار با مشارکت دانش‌آموز صورت می‌گیرد. موارد انتخاب شده باید منعکس‌کننده‌ی پیشرفت دانش‌آموز باشد. البته باید امکان افزودن داده‌های پیش‌بینی نشده در پوشه‌ی کار وجود داشته باشد.

بر روی نمونه‌های انتخابی باید تاریخ، یادداشت‌های دانش‌آموز و نیز اظهارنظر معلم ثبت شده باشد. برای سنجش نمونه‌های جمع‌آوری شده باید ملاک‌های سنجش را تعیین کرد.

داده‌های جمع‌آوری شده در پوشه‌ی کار می‌تواند شامل نتایج آزمون‌های کلاسی، تکالیف منزل، کارهای تولیدی، فعالیت‌های روزانه، فعالیت‌های گروهی و... باشد. در زیر، پیشنهادهای برای تهیه‌ی پوشه‌ی کار مطرح شده است:

— نمونه‌ی کار روزانه‌ی دانش‌آموز؛ مثلاً، ورقه‌ی امتحانی‌ای که بخشی از فعالیت روزانه‌ی دانش‌آموز است؛

— ثبت اطلاعات مختلف مثل یادداشت‌های تحقیقی، نمودارها و نقشه‌ها؛

— نمونه‌های نوشتاری دانش‌آموز از قبیل مقاله‌ها و داستان‌ها؛

— پیش‌نویس یا طرح‌های اولیه‌ی در دست اقدام؛

— تولیدات تمام شده و کامل، پیش‌نویس‌ها یا طرح‌های نهایی؛

— تلاش‌های مشترک یا گروهی که کار تعدادی از دانش‌آموزان را نشان می‌دهد؛

— یادداشت‌های ساده‌ی روزانه؛

— اندیشه‌ها از قبیل گزارش‌های «من یاد گرفتم»؛

— نتایج آزمون‌ها، پروژه‌های اصلی یا تصاویری از نمایشگاه‌ها و فعالیت‌های عملی دانش‌آموزان

که امکان نگهداری مستقیم آن‌ها در پوشه‌ی کار وجود ندارد؛

— اظهارنظرها و بازخوردهای معلم؛

— بینش‌ها، ایده‌ها و تفکرات خلاق، و بازتاب‌های رشد فردی.

در مورد نگهداری از پوشه‌ی کار، نظرهای مختلفی وجود دارد. این که چه کسی تصمیم

می‌گیرد چه چیزی در پوشه‌ی کار قرار گیرد، آیا معلم سال بعد می‌تواند کارها را بررسی کند یا آیا کودک می‌تواند در پایان سال آن را به خانه ببرد. بهترین حالت این است که آن‌چنان جو قابل اعتمادی به‌وجود آید که دانش‌آموز از معلم بخواهد پوشه‌ی کار او را بررسی کند. بسیار مفید خواهد بود اگر پوشه‌ی کار در زمان گردهمایی اولیا در اختیار آن‌ها قرار گیرد.

شایسته است معلم در پایان هر ماه، محتوای پوشه‌ی کار هر دانش‌آموز را با حضور خود او

بررسی کند و با هم برای بهبود کار تصمیم بگیرند.

ارزیابی نمونه کارها در پوشه‌ی کار:

● نمونه مسئله‌ای که منعکس می‌کند انجام آن کار برای شما مشکل بوده است؛

- کاری که توانایی شما را در شروع یک فعالیت جدید نشان می‌دهد؛
- نمونه‌ای که نشان می‌دهد شما به راه حل دست پیدا کردید؛
- نمونه‌ای که نشان می‌دهد چیز جدیدی یاد گرفتید؛
- نمونه‌ای از یک کار نیمه تمام و چگونگی به اتمام رساندن آن؛
- دو مورد که به آن افتخار می‌کنید؛
- یک مثال از کاری که به خوبی به اتمام نرسیده است؛
- دو مورد که در مورد صحت انجام آن تردید دارید و راه‌هایی که می‌توانید کار را به نتیجه برسانید.

۹- مشارکت والدین

- اکثر اولیا به نحوه‌ی عملکرد مدرسه علاقه‌مندند و تمایل دارند در جریان پیشرفت یادگیری فرزندان خود قرار داشته باشند. شما می‌توانید از کمک اولیا در امر سنجش دانش‌آموزان استفاده کنید؛ برای این کار می‌توانید:
- نامه‌ی کوتاهی برای اولیا ارسال کنید و در آن، در مورد چگونگی عملکرد دانش‌آموز در زمینه‌ی انجام تکالیف با شرکت در فعالیت‌های گروهی و...، توضیح دهید.
 - در صورتی که برخی از تکالیف سنجش نیازمند همکاری اولیاست، آن را از طریق نامه، مذاکره‌ی تلفنی یا گردهمایی به اطلاع والدین برسانید.
 - از طریق تماس تلفنی، اولیا را در جریان پیشرفت یادگیری دانش‌آموز قرار دهید و اگر در مواردی به همکاری نیاز دارید، آن را مطرح کنید.
 - گردهمایی برگزار کرده و در آن، بازخورد خود را در مورد پیشرفت یادگیری دانش‌آموز به اولیا منعکس کنید. این کار نشان می‌دهد که شما برای تک تک دانش‌آموزان ارزش قائل‌اید. اظهارنظرهای منفی خود را درباره‌ی دانش‌آموزان با طرح یک نکته‌ی مثبت متعادل کنید. انتظارات خود را از نوع همکاری اولیا بگویید. بکوشید فضای گردهمایی را به گونه‌ای سازماندهی کنید که موجب نزدیکی بیش‌تر شما و اولیای دانش‌آموزان شود.

۱۰- سنجش کارآمدی معلم

معلمان علاوه بر سنجش عملکرد دانش‌آموزان باید بتوانند میزان توانایی خود در دستیابی به اهداف را نیز ارزیابی کنند. برای این که معلمان بتوانند کارآمدی خود را در امر تدریس ارزیابی کنند، چند پرسش در این جا مطرح کرده‌ایم. پاسخ به این پرسش‌ها، به شما کمک می‌کند که درباره‌ی کارهایتان عمیقاً بیندیشید. اگر هر از چند گاه به این پرسش‌ها پاسخ دهید، خواهید توانست در مورد فرایند آموزش تفکر کرده، درباره‌ی چگونگی بهبود آن تصمیم‌گیری کنید.

نمونه‌ی سیاهه‌ی سنجش معلم از کار خود :

۱- آیا سعی می‌کنم درباره‌ی مطالبی که آموزش می‌دهم، بیش‌تر یاد بگیرم؟ به تازگی، چه کتاب‌هایی را مطالعه کرده‌ام؟

۲- آیا با کودکان درباره‌ی مطالبی که می‌خوانم، صحبت می‌کنم؟

۳- آیا به افکار کودکان درباره‌ی مطالعات اجتماعی علاقه‌مندم؟ آیا در صدد بی‌بردن به علایق آن‌ها هستم؟

۴- آیا دروس به نحو مناسبی سازماندهی شده‌اند؟ آیا دانش‌آموزان مفاهیم را عمیقاً مطالعه می‌کنند یا فقط به حفظ آن می‌پردازند؟

۵- آیا برای ایجاد ارتباط تلاش می‌کنم؟ آیا می‌توانم موضوع مطالعات اجتماعی را برای درک عمیق‌تر به سایر موضوعات درسی مربوط کنم؟ آیا تلاش می‌کنم که مطالب را به مسائل حال و آینده ارتباط دهم؟

۶- آیا ایده‌ها و مفاهیم کلیدی را تدریس می‌کنم یا صرفاً به ارائه‌ی اطلاعات بسنده می‌کنم؟
- نمونه‌ای از ایده‌های اساسی شامل ...:

۷- من و دانش‌آموزانم کدام ارزش‌های اساسی را کاوش می‌کنیم؟ آیا گفت‌وگوها و صحبت‌ها موجب می‌شود تا ما به عمق مطلب پی ببریم؟ آخرین باری که من و دانش‌آموزان واقعاً احساسات را کاوش کردیم، کی بود؟

۸- آیا فعالیت‌هایی را پیش‌بینی می‌کنم که راه‌های متعددی برای یادگیری فراهم کند؟

۹- آیا دانش‌آموزان، دست‌اندرکار اجرای پروژه‌های مشترک، بحث و گفت‌وگو برای کشف

مطلب، خلق آثار هنری، نمایش و... برای نشان دادن یادگیری خود می‌شوند؟

۱۰- آیا دانش‌آموزان را در فعالیت‌های مردمی مشارکت می‌دهم؟ آیا کلاس من با کلاس‌های دیگر درگیر انجام پروژه‌های وسیع‌تر در سطح مدرسه/جامعه می‌شوند؟

۱۱- آیا در بین دانش‌آموزان، کتاب‌خوان واقعی تربیت می‌کنم؟ آیا آن‌ها با زندگی‌نامه، داستان تاریخی، قصه‌هایی درباره‌ی سایر کشورها برای یادگیری بیش‌تر روبه‌رو می‌شوند؟

۱۲- آیا اتفاق‌های کلاس آن‌قدر جالب‌اند که اگر من دانش‌آموز بودم، برای حضور در کلاس از خود تمایل نشان دهم؟

مأخذ: Trice, A (2000) A Handbook of classroom Assessment, Newyork, Longman.

در طول سال، این پرسش‌ها را به دفعات از خود پرسید تا به شما در تدریس بهتر مطالعات اجتماعی و نیز شناخت بیش‌تر در مورد مردم و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنید، کمک کند.

دانستنی‌های خود را بیازمایید

۱- سنجش به عنوان کاوش چه تفاوتی با سنجش به عنوان یک شیوه یا اندازه‌گیری

دارد؟

۲- گزارش‌های «من یاد گرفتم»، چگونه و به چه منظور تنظیم می‌شوند؟

۳- پس از سنجش، چه تصمیماتی ممکن است در مورد مقاصد و فرایند آموزش

گرفته شود؟

۴- منظور از ایستگاه‌های سنجش چیست؟ توضیح دهید.

۵- عمده‌ترین مشخصات پوشه‌ی کار را فهرست کنید.

فعالیت‌ها

۱- با تعدادی از دانش‌آموزان ابتدایی مصاحبه کرده، در مورد نگرش آن‌ها نسبت

به مورد آزمون قرار گرفتن، پرس‌وجو کنید. آیا بین نگرش دانش‌آموز نسبت به آزمون و

میزان موفقیت آن‌ها رابطه‌ای وجود دارد؟

۲- تعدادی از فعالیت‌هایی را که دانش‌آموزان در مطالعات اجتماعی انجام

می‌دهند اما سنجش آن برای شما دشوار است، فهرست کنید و بکوشید با استفاده از

راهکارهای سنجشی که در این بخش ارائه شده است، راه‌حلی برای آن‌ها بیابید.

۳- گزارش «من یاد گرفتم» را در مورد یادگیری خود از این فصل بنویسید.

۴- گزارشی از سنجش دانش‌آموزان را از چند کلاس جمع‌آوری کرده، در

مورد راهکارهای به کار گرفته شده، با معلمان خود گفت‌وگو کنید. به نظر شما تا چه

میزان راهکارهای به کار گرفته شده، یادگیری دانش‌آموزان را منعکس می‌کند؟

۵- یک «سیاهه‌ی ارزیابی معلم از خود» برای سنجش کارآمدی معلم در تدریس

یک واحد یادگیری درس مطالعات اجتماعی طراحی کنید.

معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل هفتم

- پاشا شریفی، حسن و علیرضا کیامنش؛ شیوه‌های ارزش‌یابی از آموخته‌های دانش‌آموزان، انتشارات آموزش و پرورش، ۱۳۸۳.
- رستگار، طاهره؛ ارزش‌یابی در خدمت آموزش، رویکردی نو در سنجش و ارزش‌یابی با تأکید بر سنجش مستمر و پویا و بازخورد مؤثر به دانش‌آموزان، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۶.
- سیف، علی‌اکبر؛ روش‌های اندازه‌گیری و ارزش‌یابی آموزشی، چاپ نیل، ۱۳۷۵.
- کیامنش، علیرضا؛ روش‌های ارزش‌یابی آموزشی، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۴.

منابع

- آرمسترانگ، تامس؛ هوش‌های چندگانه در کلاس‌های درسی، ترجمه‌ی مهشید صفری، ویرایش دوم، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۳.
- ابراهیمی قوام، صغری؛ مطالعه‌ی تطبیقی استانداردها و اهداف برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در پنج کشور کانادا، استرالیا، ایالات متحده‌ی آمریکا، ژاپن و انگلستان، پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت، ۱۳۸۲.
- اتحادیه‌ی بین‌المللی جغرافیا (۱۹۹۲)؛ منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا، ترجمه‌ی دکتر ناهید فلاحیان، مجله‌ی رشد آموزش جغرافیا، شماره‌ی ۴۰.
- اسلاوین، رابرت‌ایی؛ روان‌شناسی تربیتی، نظریه و کاربرست، ترجمه‌ی سیدیحیی سیدمحمدی، انتشارات روان، ۱۳۸۵.
- باقری، خسرو و زهره خسروی؛ راهنمای درونی کردن ارزش‌های اخلاقی از طریق برنامه‌ی درسی، فصل‌نامه‌ی مطالعات برنامه‌ی درسی، شماره‌ی ۸، ۱۳۸۷.
- بیک محمدی، حسن؛ مقدمه‌ای بر جغرافیای تاریخی ایران، نشر دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۷.
- خادمی، عین‌اله؛ بررسی عوامل مؤثر بر درونی کردن ارزش‌های اسلامی در دانش‌آموزان، اداره‌ی کل آموزش و پرورش استان قم، ۱۳۷۹.
- دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی؛ کارگاه آموزشی ارزش‌ها (با همکاری اساتید و مدرسان مدعو دانشگاه فیلیپین)، ۱۳۸۴.
- رئیس دانا، فرخ‌لقا؛ برنامه‌ی آموزشی تلفیقی چیست؟، مجله‌ی رشد تکنولوژی آموزشی، دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۸۰.
- رستگار، طاهره؛ ارزش‌یابی در خدمت آموزش، رویکردهای نو در سنجش و ارزش‌یابی مستمر و پویا...، مؤسسه‌ی فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۶.
- رفیع‌پور، فرامرز؛ آناتومی جامعه، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی کاربردی، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۸.
- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، راهنمای برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی برای دوره‌ی آموزش عمومی (ابتدایی — راهنمایی) گروه مطالعات اجتماعی، ۱۳۸۷.

– سلسبیلی، نادر؛ آشنایی با تجربیات و طراحی رویکرد حل مسئله و پژوهشگری با تأکید بر مطالعات اجتماعی، انتشارات پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، ۱۳۸۸.

– شایان، سیاوش؛ درباره‌ی آموزش جغرافیا، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۳.
– شایان، سیاوش و دیگران؛ راهکارهای آموزش جغرافیا، نشر شورا، ۱۳۷۷.

– شرف‌بیانی، حمیدرضا؛ اصول راهنمای تهیه‌ی بسته‌ی آموزشی، رشد جوانه‌ها، فصل‌نامه‌ی دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۸۶.

– شعاری‌نژاد، علی‌اکبر؛ فرهنگ علوم رفتاری، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵.
– علم‌الهدی، جمیله؛ مبانی تربیت اسلامی و برنامه‌ریزی درسی، براساس فلسفه‌ی صدر، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۴.

– فلاحیان، ناهید؛ آموزش جغرافیا و پرورش هوش‌های چندگانه، مجله‌ی رشد آموزش جغرافیا، شماره‌ی ۸۳، ۱۳۸۷.

– فلاحیان، ناهید؛ سواد اقتصادی و برنامه‌های درسی، فصل‌نامه‌ی حساب و کتاب، ۱۳۸۶.

– فلاحیان، ناهید؛ نگرش سیستمی در جغرافیا، نشریه‌ی پدیده، دبیرخانه‌ی جغرافیا سازمان آموزش و پرورش استان فارس، ۱۳۸۶.

– قائینی، زهره؛ گام به گام با تاریخ، دست‌نامه‌ی فعالیت‌های آموزشی مشارکتی تاریخ ادبیات با کودکان و نوجوانان، نشر چیستا، ۱۳۸۵.

– کرین، ویلیام؛ نظریه‌های رشد، ترجمه‌ی خوی‌نژاد و دیگران، ۱۳۸۴.
– کیامش، علیرضا؛ کارگاه ارزش‌یابی توصیفی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ۱۳۸۸.

– مجدفر، مرتضی؛ بسته‌های آموزشی چیست؟، انتشارات چاپار فرزنانگان، ۱۳۷۵.

– معظمی، شهلا و ناهید فلاحیان؛ آموزش حقوق برای نوجوانان (راهنمای معلم)، درس اختیاری برای دوره‌ی متوسطه، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۲.
– ملکی، حسن؛ سازماندهی محتوای برنامه‌ی درسی با تأکید بر مطالعات

اجتماعی، نشر قو، ۱۳۷۴.

- ملکی، حسن و محمود معافی؛ گزارش تحقیقاتی چگونگی تلفیق برنامه‌های تاریخ، جغرافیا و تعلیمات اجتماعی و ارائه‌ی اصول و روش‌های مناسب در این خصوص، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، مرکز منابع، ۱۳۷۵.
- مهرمحمدی، محمود؛ آشنایی با اصول و مبانی نظری رویکرد تلفیقی، کارگاه برنامه‌ریزی تلفیقی، اردوگاه شهید باهنر، مرداد ماه ۱۳۸۲.
- نوری، علاء؛ توسعه‌ی سواد خواندن، رسالت کتاب‌های آموزشی، فصل‌نامه‌ی رشد جوانه‌ها، شماره‌ی ۸، ۱۳۸۳.
- نیک‌گهر، عبدالحسین؛ مبانی جامعه‌شناسی، نشر توتیا، ۱۳۸۷.
- وزارت آموزش و پرورش؛ تاریخ‌شناسی دوره‌ی پیش‌دانشگاهی، ۱۳۸۷.
- وزارت آموزش و پرورش؛ روش آموزش جغرافیا، دوره‌ی کاردانی تربیت معلّم، رشته‌ی مطالعات اجتماعی، ۱۳۸۴.
- وزارت آموزش و پرورش؛ مطالعات اجتماعی، کتاب درسی سال اوّل دبیرستان، ۱۳۸۶.

- Department of Education, Queensland, 1988, Primary Social studies Source book.

- Queensland, 2004, Studies of Society and Environment curriculum, Geography syllabus.

مدرسین محترم، دانشجو معلمان گرامی و صاحب نظران ارجمندی توانسته‌اند نظرات اصلاحی خود را درباره‌ی
مطالب این کتاب از طریق نامه به یکی از نشانی‌های زیر ارسال نمایند.

۱۵۸۵۵/۳۶۳- گروه تربیت معلم

teacheredu@talif.sch.ir

<http://teacheredu.talif.sch.ir>

صندوق پستی

پیام نگار (ایمیل)

وبگاه (وبسایت)

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی